

Õigus ja Kohus

„Päewalehe“, „Raja“
ja „Koidu“ hinnata
:: :: eralisa :: ::

Ilmub 1 kord kuus

Tegew toimetaja
cand. jur. P. Ruubel

▯▯ Õigusteadusline ajakiri ▯▯

Nr. 3

Märts

1914

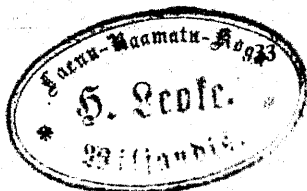
Würst S. W. Schahowskoi arhiwist.

[Seletuskiri Eesti kubermangu maamaksude kohta (1888. a.)]

:(S ä r g.)

Eestima kubermangus on ainsamaks maksuallikaks maa ja selle peale langewate maksukohustuste mõõdupuuks — adramaa (haken). Adramaal on, nagu igal kohaltul Balti piirimaa iseäraldusel, oma ajalugu, mis nii mitmeti õpetlit.

Eestima kubermangu Wenemaale allahetmise ajal ei määranud adramaa mitte selle maa suurust ja omadust ära, mis kohalikkude rüütlite päralt oli, waid seda talupoja tööjõudu, mida mõisnikud oma maa harimiseks wälja kurnasid. Sarnane adramaa aramääramise põhjusemõte festis Eestimaal kogu läinud aastasaja ja täesolewa aastasaja 1872. aastani. Kõigi nende adramaa rewisjonide juures, mis peale 1710. a. ette wõeti, oli adramaa arwu aramääramise ainsaks mõõdupuuks mõisa päralt olewate töödõimuliste meesterahwaste arw. Wiimasel adramaa rewisjonil 1774. aastal wõeti seesama norm adramaa aramääramise aluseks, mis aastal 1733 wälja oli töötatud, ja nimelt arwati ühels adramaaks 5 töödõimulist talupoega 15—60 aasta wanaduses, millest tarwiline hull mõisa teenrid wälja arwati.

Selle peale watomata, et 1816. aastal Eestimaal teo-
orjus ära kaotati ja et 1856. aastal uus talupojaseadus
maksma pandi, mille põhjal muu seas talu rendimaa
mõisamaast eraldati, mõisteti adramaa all' kuni 1872. a.
ikkagi „5 tööjõulist talupoega 15 kuni 60 aasta wana-
duseni, millest tarwiline arw mõisa teenrid wälja arwati“.

Pärast 1856. a. Talupoja=seaduse maksmapanemist
oli Eestimaa mõisnikkudel hoopis uue nähtusega tegemist,
mis adramaa äramääramist teisel alusel sundis korralda-
ma. See uus nähtus oli seaduse poolt lubatud ja tege-
likus elus juba ilmsile tulnud talu rendimaa omanda-
mine ostu teel talupoegade poolt. „Iga-aastase järjeste
tõuswa talmaade müümise tagajärjena (nii teatab mõis-
nikkude peamees 1872. a. kubernerile) võib karta, et mat-
suhustuste täitmine sassi lähneb.“ Et seda sassinimet
ära hoida, tegi maapäew 1871./2. a. otsuseks, edaspidise
adramaa äramääramise aluseks maad, ühes selle hinda-
mise teel wälja arwatud puhta sissetuleku suuruse jä-
rele wõtta.

Mõisate sissetulek aluseks wõetakse talu rendi oha-
üleüldine rendimaksu suurus. Sellel teel saadud summa
arwatakse harilikult sissetulekuks ühe mõisamaa=desatini
pealt. Mõisamaa desatinide arwu nimetatud juhuslike
sissetuleku summa peale kaswatades saadakse terve mõisa
sissetulek kätte, mida mõisa adramaade arwu wäljaarwa-
miseks 300 peale ära jagatakse. Sarnase sissetuleku ära-
määramise wiisi — mis iseenesest wäga tõlbilt wälja
on mõeldud — kasu seisab terwelt selles, et sellel teel
mõisamaa tõelik sissetulek kaugeltki ära ei saa määratud.
Selle tagajärjel, et mõisa adramaa äramääramise juu-
res mitte mõisamaad ei hinnatud, ei wõetud selle hinda-
mise arwesse ei mõisamaa wõrdlemisi kõrgemat kulturi,
ei ka neid iseäralisi õigusi ja eesõigusi, mis kohalik era-
seadus ainult mõisapidajatele annab, ja nimelt; wabrikuid
ja tehaseid ilma gildesse sissetirjutamata asutada, õigus
wiina põletada ja õlut pruulida, ja ka põletatud wiina
müüa, õigus kõrtsijid ja westijid asutada ja pidada,
mõisa piirides alewikkusid asutada, laatajid pidada ja tur-

gusid awada. Kui kõiki neid mõisate eesõigusli ühes nende kütseadawate määrustega talu rendimaa kohta, mis Talurahwa-seaduse 95. paragrafi peal põhjendawad, ja mille järele rentnikul õigust ei ole ilma mõisniku loata heinu, õlgi, sõnnikut ja teisi põllusaadusi müüa, hindamise juures silmas oleks peetud, siis oleks ka mõisamaa sissetulek tingimata palju suurem olnud, kui see kirjeldatud adramaa aramääramise teel kätte saadi.

Sarnane adramaa-süsteem ei olnud mõisnikkudele mitte ainult selles mõttes kasulik, et see maksu ükste adramaade arwu palju vähemalt kujutas kui see tõepoolest pidi olema, waid ka selle poolest, et selle juures mõned maatükid hoopis maksuwabaks jäid. Nii ei käinud maksu alla metsad, mis peaaegu terwelt mõisate päralt ja mille suurus 319.914 desjatini ehk 18,66 protsenti terwest tubermangu maast wälja tegi; samuti jäid maksuwabaks suured nõndanimetatud kõlbmata maatükid, mis ka pea kõik mõisate omandusse on ja mille suurus 293.754 desjatini ehk 17,14 protsenti on. Nii näeme siis, et adramaa süsteemi järele sellest hoolimata, et Eestimaa tubermangus mõisamaad kokku 1.038.498 desjatini, talumaad aga 675.829 desjatini on, mõisamaa wähem maksudega koormatud on kui talumaa. 675.829 desjatini talumaast käib maksu alla 626.545 desj. ehk 92,56 prots.; 1.038.498 desjatini mõisamaast käib maksu alla kõigest 475.110 desj., s. o. ainult 45,75 prots.*).

Ka sellest wõrdlemise wäiksest üleüldisest maksuohustusest wõiwad mõisnikud endid oma tahtmist mõõda ko-

*) See adramaa maksuwõtmise süsteem, mis mõisnikkudele nii wäga kasulik, sai ilma walitsuse kinnitamata mõisnikkudele oma määruste põhjal maksma pandud, kes neid nende seisusest pärit olewaid wäga mitmesuguseid isikute kombinatsioonisid (selle peale uute määruste wäljatõõtamine oli pandud) lord maksu-, lord hindamise- ja isegi kõrgemaks komisjoniks nimetas ja neile kõiksugu õigusi ja muu seas õiguse, mis ainult kõrgemad wõimu päralt ja nimelt — uut maksuwõtmise-süsteemi kinnitada ja selle järele maksuohustusi terwele rahwale peale panna, andis.

guni wabastada selle sõjaliku omawalitsuse korralduse läbi, mis tubermangus tänini weel alale jäänud. Ainsats wabemeheks nende mõisnikkude asutuste, mis maksusid (ilma mingi kontrollita) peale panewad ja maksukandjate talupoegade wahel on mõisnik, kes mitte ainult kui maksu sissewõtja *) ja mõisnikuseisuse ees kui oma mõisa töökõrge maksude korraliku sissetuleku eest wastutaja ei ole, waid kes eneses ka seda ainsat asutust kujutab, kes oma mõisa all olewate rentnikkude peale mõisalt wõetawa üleüldise maksusmma ära jaotab.

Mõisnikkude asutustel puuduwad, nende eneste töenduse järele, teated selle üle, kui palju iga üksik talu rendimaakoht maksusid kannab. Nii on siis mõisnikul praeguse maksukorralduse juures täieline wõimalus mõisa ja talumaa wahel neid maksukohustusi omawoliliselt ära jaotada, mis üleüldise äramääramise järele tema mõisa peale langewad; talupojaseisusel aga, kes kui mitte ainsana, siis ometi peaosana maksukandjast jõust esineb, on wõimata teada, misjulgused summad ta üleüldiste tarwiduste heaks maksab ja misjulgused mõisnikule — tema isiklike tarwiduste heaks, s. o. talupojal on wõimata teada, mis tema maksudes seaduslik ja mitteseaduslik.

Nisjulgust seisuslik-ühelõlgset laadi kannab Eestimaa tubermangus maamaksude korraldus, mille äramääramine terwelt rüütliiseisuse käes on. Eestimaa mõisnikuseisus ei ole suutnud selles asjas, samati ka teistes tema käes olewates riigi- ja maawalitsuse harudes tarwilikule erapooletuse seisukohale tõusta, waid on oma eesõigustatud seisukorda ainult oma kasuks ja talupoegade turnamiseks tarwitanud.

*) Wõisapõltsena.

Wäljaspool abielu sündinud laste seaduslikuks tunnistamine.

Kohaliku Seaduse järele saavad wäljaspool abielu sündinud lapsed wanemate abielusse astumise läbi seaduslikuks tunnistatud, ilma et selleks, peale laulatuse, iseäralist kohtuotsust wõi kinnitust tarwis oleks. See järgneb Era-seaduse 3. köite paragraf 173-dast, milles öeldakse, et mitteseaduslikult sündinud laste wanemate abielusse astumine neile, lastele, kõi seaduslikkude laste õigused, niihästi perekondlised ja päranduslised kui ka iseseisuse õigused, abielusse astumise silmapilgust arwates, annab. Selle paragrafi kohta on põhjusemõttelise tähtsusega senati seletus 1900. aastast nr. 6 olemas, mida siinkohal tähele paneme.

12. märtsil 1891. a. ilmus üleüldine seadus, mis wäljaspool abielu sündinud laste seaduslikustunnistamise korra ära määras. See seadus käib aga kohaliku Era-seaduse 3. köite sellekohastele määrustele risti vastu. 1891. a. seaduse (§ 144¹, S. K. 10. t., 1. i., 1895. a. lisa) järele ei saa wäljaspool abielu sündinud lapsed mitte nende wanemate abielusse astumisega iseenesest seaduslikuks tunnistatud, waid sellekohase kohtuotsuse kaudu. Sellekohane kirjalik palwe tuleb lapse wanemate poolt kohalikusse ringkonnakohtusse, 1-aastase termini jooksul, abielusse astumise päewast arwates, järjekorras, mis tsiviilkohtupidamise seaduse paragr. 1460¹—1460⁷ ära määratud, sisse anda. Sellega on siis 1891. a. seaduse järele wäljaspool abielu sündinud laste seaduslikust tunnistamine kohtu otsustada antud ja kohus wõib, kui selleks wormilikka põhjusi olemas, lapse seaduslikustunnistamisest ka sellel korral ära öelda, kui tema wanemad seaduslikusse abielusse on astunud.

12. märtsi 1891. a. seaduse tarwitamine Balti kubermangudes muudaks maksma seadusliku korra mitteseaduslikkude laste seaduslikkudeks tunnistamise asjus põhjalikult ümbes, misjagune muutmine aga ilma iseära-

lise seaduse määruseta võimata on. Sellepärast on kindel, et 12. märtsi 1891. a. seaduse läbi kohaliku seaduse paragr. 163—174 mitte muudetud ega tühjaks tehtud ei ole ja et Balti kubermangudes seaduslikuks tunnistamine mitte kohtuotsuse, vaid ainult lapse wanemate abielusse astumise kaudu sünnib. See maksab ühtewiisi ka talupoegade kohta (waata Liwimaa Talur. Sead., paragr. 364 [1819. a. wäljaanne], paragr. 1010 [1849. a. w.-a.], paragr. 990 [1860. a. w.-a.], ja Eestimaa Talur. Sead. paragr. 282 [1856. a. w.-a.]). Senat seletab, et 1891. a. seaduse maksawatstunnistamine Balti kubermangude kohta ühtlasi ka selle asjaolu õigestunnistamisest tähendaks, et siin laste seaduslikustunnistamisest kiriklikust laulatamisest küllalt ei ole, vaid et selleks weel teine kohtulik wormitäitmine tarwilik on, mis ka teineford lapse, tema wanemate seaduslikust abielust hoolimata, mitteseaduslikust tunnistamisega võib lõppeda.

Sarnasel juhtumisel antakse wäljaspool abielu sündinud laste seaduslikustunnistamine peale kirikliku laulatuse weel teise wõimu otjustada, mis aga senini maksuwattele seadusemäärustele risti wastu käiks ja nende mõtte põhjalikult ümber muudaks, misjagune ümbermuutmise wõimalus aga 1891. a. seaduses mitte ära ei ole tähendatud ja sellega lubamata on. Iseäralise kohtuotsuse nõudmise tarwidus laste seaduslikust tunnistamise juures põhjeneb Seadustekogu 10. kõite 1. jao 1891. a. antud määruste peal (paragr. 144¹, 1895. a. lisa). Balti kubermangude kohaliku seaduse järele ei ole aga peale wanemate kirikliku laulatuse mingi teise wormi täitmist selleks tarwis. Tõendusets, et abielusse astumisega enne seda sündinud lapsed seaduslikust tunnistatakse, tehtaie märkus kirituraamatutesse, et mees lapsed omais on tunnistanud.

Seaduslikust tunnistamine sellel kujul, nagu ka meie kohalikkude seaduste poolt korraldatud, ei wõi oma iseloomu poolest mitte hoiukohtupidamise wiisi alla kãia. Sellepärast on arusaadaw, miks uue kohaliku kohtupidamise seaduse wäljaandmisel a. 1889 selles määrusi seaduslikust tunnistamise kohta ära ei tähendatud. See ei ole mitte

juhtumisi sündinud; selles avaldab end seaduseandja tahtmine wäljaspool abielu sündinud laste seaduslikuks tunnistamist Balti kubermangudes üleüldse mitte hoiu-kohtupidamisewiisi alla mahutada, waid endisele alusele jätta. Tsiwil-kohtupidamiseseaduse määrused (paragr. 1460¹—1460⁷) ei wõi sellega meil matswad olla, kuna nende tarwitusele wõtmine juuri raskusi ja segadusi kaasa tooks. Nimetatud määruste põhjal wõib kohus wormilistel põhjustel seaduslikuks tunnistamisest ka siis ära öelda, kui lapse päritolemine seaduslikusse abielusse astunud wanemate poolt kindlaks on tehtud. Et aga kohaliku seaduse põhjal selle fakti järele lapsed iseenesest seaduslikuks tunnistataks, siis ei oleks eitawal kohtuotsusel selle kõrwal enam mingit tähtsust. Kirikuraamatutes tähendatud märkust mehe poolt laste omastunnistamise kohta (paragr. 165 ja 173, 3. köide) peab alati wäljaspool abielu sündinud laste seaduslikkuse „kõige kindlamaks tunnistuseks“ pidama (par. 146), olgugi kui ka selle kõrwal ringkonnakohtu eitaw otsus nende seaduslikkuse kohta tsiwil-kohtupidamise seaduse paragr. 1460¹ kuni 1460⁷ põhjendatud oleks. Peats aga waielus selle üle tõusma, kas teatawal korral seaduslikuks tunnistamine lapse wanemate abielusse astumise läbi üleüldse aset on leidnud wõi ei, siis otjustab selle küsimuse Balti kubermangudes kohus harilikul teel.

Ei wõi öelda, et selle seletusega kõik raskused, mis wäljaspool abielu sündinud laste seaduslikuks tunnistamise juures ette wõiwad tulla, otjustatud oleksid. Kui näituseks, järgmise juhtumise wõtame: lapse isa, kes emaga seaduslikusse abielusse astus, on surnud. Kirikuraamatutesse ei ole õpetaja laulatuse ajal sellekohast märkust mitte teinud, et mees abielusse astumise juures wäljaspool abielu sündinud lapse omaks tunnistas. Tõuseb küsimine, kudas on emal kohaliku seaduse põhjal wõimalik lapse seaduslikkust wormilikult tõendada?

Et otsekohesed määrused sarnase juhtumise kohta puuduwad, siis jääb terwe rida küsimusi lahtiseks. Nii on kõige pealt selgusetu, missuguse asutuse poole tuleks emal

Jarnasel korral tarwiliku tõenduse saamise otstarbel pöörata, kas waimuliku (õpetaja) wõi ilmaliku kohtu poole? Kas on õpetaja õigustatud ja lohusatud tagant järele märkust lapse seaduslikkuse kohta kirikuraamatutesse tegema, kui ta selle kohta tõendusi olemas on, et mees oma elu ajal lapse omaks tunnistas? Kui jälle õigem on harilikul kohtu teel (mitte hoiukohtupidamise wiisil, nagu senati seletusest aru saada ja mis käesolewal juhtumisel üleüldise wõimata) lapse seaduslikkuse maksmaks-tunnistamist nõuda, kes oleks Jarnasel juhtumisel kohtja, iseäranis siis, kui mees mingit pärandust järele ei ole jätnud?

Mis wahe on wannutatud adwokadi, wannutatud adwokadi abi, era-adwokadi ja n. n. „nurga-adwokadi“ wahel.

Selle küsimise wastamine on pikemaks seletuseks põhjust andnud.

1. jaanuarist 1914 hakkas seadus (Kaelak. Sead. Rogu paragr. 939¹) maksuma, mis suure trahwiga neid isikuid ähwardab, kes ilma sellekohase seadusliku lubata kohtu asjades nõu annawad, palwekirjasid kirjutawad, teiste kohtu asju oma peale ajada wõtawad ja silmakirjaks nõudmisi omandawad. Karistus, mille alla Jarnased isikud langewad, on: 1) arest kuni kolme kuuni ehk rahatrahw kuni 300 rublani kui nad esimest korda kohtu kätte sattuwad; 2) türmi karistus 2 kuust kuni 8 kuuni ja peale selle politsei walwuse alla andmine kaheks aastaks kui nad teist ehk rohkemgi korda karistatud saawad. Tõuseb küsimine, mispärast paneb seadus isikuid, kes ilma seadusliku lubata teiste kohtuasju oma peale ajada wõtawad, palwekirjasid kirjutawad jne., nii suure trahwi alla? Kes saab õieti kahju, et niisugused isikud asju toimetawad? Kas ainult need, kes nende kätte oma asju õiendada annawad? Ei mitte.

Peale nende õnnetute (kelle hulka mitte väike ei ole) kannatab sarnaste isikute asjaajamise läbi õige kohtupidamise kord üleüldse. Mitte selle peale ei lähe „nurgaadvokat“ välja, et seaduslike korra piirides oma usaldaja õigusi kaitseda — seda ta ei võigi ja ei tahagi teha, sest et ta seadust ei tunne; tema ainsam siht on oma usaldajalt kõiksuguste lubamata abinõudega raha välja petta ja seda teha nii palju kui aga iganes saab. Tema kätte usaldatud asi, mis teinekord üsna õige, saab aga harilikult jäädavalt ära rikutud. On sellepärast küllalt põhjust igat kohtukäijat ja iseäranis neid, kes maalt linna tulevad ja kohtuasjades vähem wilunud, „nurgaadvokatide“ eest hoiatada. Et nende tegewus wiimajal ajal iseäranis oli tõusnud ja nähtawaste igasugustest piiridest üle kippus minema, siis pidi riigiwõim nende poolt toimepandawatele awalikkudele permistele ja iseäranis harjumata maarahwa käest raha välja „nõõrimistele“ seaduseandlisel teel tõkkeid tegema. Seadus seisab aga paberil ja „nurgaadvokadid“ töötawad, nähtawasti, sellest hoolimata, endise hooga edasi. Seadust ei saa kohus muidu tarwitada ega sellest üleastujaid teenitud trahwi alla panna kui keegi ei kaeba ja süüdistust tõeks teha ei suuda. Et ole sellepärast küllalt sellest, et seadus surult paberil seisab; on tarwis, et ta elusse tungiks, seal wastukaja ja tarwitamist leiaks. Seadust peab aga tundma, et teda õieti tarwitada osata.

Paljudele on advokadi seisuse korraldus, selle ülesanded ja kohustused hoopis tundmata. Rahwas nimetab aga üleüldiselt „advokatideks“ kõiki sorti asjaajajaid. On sellepärast küll põhjust, et meie advokadi seisuse kui asutuse, millel oma juur tegelik ja ühiskondlik tähtsus ei puudu, korralduse ja ülesannetega, olgugi peajoontes, tutmustame.

Seaduste keerulikkus ja mitmekesisus kui ka praegune kohtupidamise wiis, mis kohtuskäijate poolte waba wõisiluse peale rajatud, nõuab, et nende õigusi ja huusi õpetatud ja asjatundjad usaldusmehed esitaksimad; mitte-eriteadlasel on meie päewil wõimata seadusi kõigis

nende peensustes tunda ja tegelikult tarvitada, iseäranis veel otskoheselt kohtu ees. Selle ülesandega võivad ainult wilunud asjatundjad toime saada. See tähtjas ülesanne, mis advokatidel kohtu protsessis poolte esitajana täita tuleb ja mis muu seas just seaduse seletamises ja selle õiglases tarvitamises seisab, annab nende tegewusele, peale kliendi erahuwide kaitsemise tähtsuse, veel üleüldisema ühiskondliku tähtsuse riiklises ja seltskondlises mõttes.

Wõib ütelda, et advokadi seisus õiglase kohtupidamise juures samasugust tarwilist osa mängib k ni magistratur-kohtunikud ja prokurör. Riik ja seltskond on õiglase kohtupidamise võimalikkuse otstarbel ihtewiisi huwitatud niihästi selles, et kohtutes asjatundjad ja õiglased kohtunikud oleksiwad kui ka selles, et kohtutes samuti asjatundjad ja õiglased advokadid üles astuksiwad. Seltskondlise elu edenemisega ulatab aga advokadi seisuse tähtsus aeg-ajalt kirjeldatud kohtulikust tähtsusest kaugemale. Advokatur saab siis veel laiemas seltskondlises kohustuse kandjaks ja nimelt seaduslikkuse ja õiglase kaitsejaks üleüldisemas mõttes riigis eneses, riigi kui walitsuse organisatsiooni vastu. Isiku kui üksuse ja terwe kogu kui riiklise korralduse wahel on alati anagonismus olemas. Isik on sunnitud arutisti oma õigusi riigiwõimu vastu taga nõudma ja kaitsema. See ülesanne on raske ja üksikule isikule tehnikaliselt täidesaatmata. Siin on tarwis erikaitset, kaitset mis tuleks teowõimsa, iseseiswa ja waba organisatsiooni poolt. Seda ülesannet peaks nimelt oma peale õieti korraldatud advokadi seisus wõtma. Mitte ainult olemas olewa seaduslikkuse kaitsemine ei ole advokadi seisuse ülesanne; tema, kui õiguslastele küsimistele kõige lähemal seisja seltskonna osa peale langeb eestkätt just wõitlus uue, parema ja täielikuma õiguslise korra eest. E. Benedickt oma raamatus: „Die Advokatur unserer Zeit“, kirjeldab seda advokadi loomat ülesannet uute õigusliste normide wäljatöötamises järgmiselt: „Advokat on see, kes oma usaldaja huwifid kõigepealt silmas pidades, kohustatud on seaduste mää-

ruste latendamiseks ja täitendamiseks kõigest jõust kaasa mõjuma ja nende edaspidist väljaarenemist uute ideede ülesseadmiselega edendama. Uhtegi võimalikku abinõu — ei seaduste seletust analogia kaudu, ei ka väljamaa riikide seadust kui paremaid uute, tekkivate määruste põhjendamise abinõusid ei tohi selle juures ära unustada. Ja see kaastöötamine uue, humanlikuma seaduse loomises, see võitlus elust mahajäänud normide vastu, tõstab advokadi tema kutse kõrgematel filmapilkudel kohtunikust ülemale."

Selle raske ülesande täitmiseks, peab advokadi seisus muidugi tarvilikkude kutseliste nõuete kõrgusel, niisugasti mõistustsilselt kui kõlbliselt, seisma. Et need omadused enam-vähem kindlustatud oleksivad, on advokadi seisust kufagil niisugusel kujul kui see praegu Europa tude tegewuse juhtnõõrid välja töötaks, neid tegelikult maksma suudaks panna ja ühtlasi ka nende täitmise järele walwaks, distsiplinar karistuse peale panemise õigusega. Esialgse õiguslise korra juures ei leia meie advokadi seisust kufagil niisugusel kujul kui see praegu Europa rahwaste juures olemas on. Nagu kõik teised ühiskondlikud asutused, ei teki advokatur korraga lõpulist wäljakujunenud asutusena, waid esialgu teatama wäikesed iduna. Advokaturi, kui iseäralise ameti ehk professioni makswaks tunnistamine on ainult juridiliselt wäljaarenenud seltskonnas võimalik, siis kui seaduste tundmine mitte-eriteadlastele wõimataks saab.

Kui ka juridiliselt alamal arenemise astmel olevate rahwaste juures kohtulikkude esitust ja teiste õiguste eest wäljaastumist wõime leida, siis ei ole sellel mingit ühist praeguse seisuslise korraldusega, mis wõrdlemisi alles wäga hilja tekib.

Läheks wäga pikale advokadi seisuse arenemisekäiku ja korraldust Lääne-Europas tähele panna. Rõnealnest lähemas mõttes kinni pidades waatame järele, kudas see Wenemaal on korraldatud.

Enne 1864. a. kohtu-uuendusi Wenemaal advokadi-seisust ei olnud. Advokadi amet ja teiste huwide esitus

kohtutes oli igale ühele ühte miisi waba. Sarnase korraldamatuse tõttu pakkus advokatide seisukord wäge kurba pilti. Selleaegse advokaturi ametlik iseloomu kirjeldus, mis uute kohtu-seaduste kokkuseadjate poolt tehtud, on järgmine: „Üks meie wiletsa kohtupidamise seisukorra põhjuseks on just see, et isikud, kellel õigus on teiste kohtu asju ajada, enamaste kõlbliselt wäge kahtlased on ja et neil mingisuguseid juridilisi teadmisi ei teorialisi ega ka praktilisi ei ole.“ (Riigi Nõuk. Ajal. nr. 45, 1861).

Niisugune advokadiseisuse korraldamatus ei olnud aga Wenemaal mitte igalpool ühesugune. Märksa paremas seisukorras oli advokatur riigi läänepoolsetes piirkondades — Balti- ja Poolamaal. Baltimaal oli wanutatud advokadiseisus juba ammu olemas. Kuni 1790. aastani oli siin advokatide osawõtmine kohtu asjaajamisest funduslik, sest ametlikkudel paberitel, mis kohtuse sisse anti, pidi advokadi allkiri ühes kohtus käijate poolte allkirjaga olema. Kohaliku seadustekogu 1845. aasta wäljaande põhjal pidi igaihel, kes advokadiseisusesse soowis wastu wõetud saada, magistri ehk õigusteaduse doktori aukraad olema. Peale selle pidi isik weel iseäralise praktilise eksami kohtu juures läbi tegema. Seisusesse astumise juures anti ametiwanne. Advokatide arm oli kindlaks määratud. Asjade tagasilükkamine (mitte-wastuwõtmine) wõis ainult seaduslistel põhjustel sündida. Disziplinar-wõim advokatide üle oli kohtute käes, kes ühtlasi ka asjaajamise, kohtukulude aruanded ja honorari tingimised järel waatas. Niisugune korraldus kestis Baltimaadel kuni 1889. aastani.

1864. a. Kohtu Seaduste wäljaandmisega sai Wenemaal uus kohtute korraldus maksma pandud. Kohtuwõim sai walitsuse wõimust eraldatud ja iseseiswaks tunnistanud. Rahwa element sai wanutatudmeeste, seisuste esitajate ja rahukohtunikudena kohtupidamisest osawõtmine kutsutud. Endine kinnine ja kirjalik kohtupidamisewõim sai awalikuks ja suusõnaliseks ümber muudetud. Peale kohtunikude, niihästi juridilise kui ka

atnelise seitsukorra kindlustuse sai uue seaduse põhjal
kõneisem w a n n u t a t u d a d w o k a t i d e s e i s u s k o r r a l d a t u d j a s e a d u s l i k u k s t u n n i s t a t u d .

W a e m a l t w ö i b t e r w e s s e a d u s e a n d l i s e s k i r j a n d u s e s a d w o k a d i s e i s u s e k o r r a l d u s e k ü s i m u s e n i i a w a r a t j a s ü g a w a l t l ä b i m ö e l d u d ü l e s s e a d m i s t l e i d a k u i s e e u t e k o h t u s e a d u s t e l o o j a t e j u u r e s a s e t l e i d i s . N e m a d e i n ä i n u d a d w o k a d i s e i s u s e k o r r a l d u s e p e a r a s k u s t m i t t e w ä l t m i s e s k o n t r o l l i s - j a r i i g i h u w i d e k u i n i i s u g u s t e g a ü h e n d a m i s e s , w a l d j u s t s e l l e s , e t a d w o k a d i s e i s u s e ü h i s k o n d l i s t t ä h t s u s t j a s e l l e s t j ä r g n e w a t s e l t s k o n d l i k k u w a s t u t u s t k i n d l u s t a d a . N e i d k a h t e p e a s i h t i t e o s t a t i ü h e l t p o o l t a d w o k a d i s e i s u s e l e l a i a l t s e s i s e m i s e o m a w a l t i s u s e a n n e t a m i s e g a j a t e i s e l t p o o l t — i s k u t e l e , k e s w a l t i s u s e w ö i m u g a s e o t u d , ä r a k e e l a m i s e g a a d w o k a d i s e i s u s e s e a s t u m a s t i . S e e k o r r a l d u s , m i s a d w o k a d i s e i s u s e l e 1 8 6 4 . a . k o h t u s e a d u s t e g a a n t i , o n m ö n e s u g u s t e m u u d a t u s e g a , m i s 1 8 7 4 . j a 1 8 8 9 . a . s e a d u s t e p e a l p ö h j e n e w a d , k u n i t ä n a p ä e w a n i k e s t n u d .

S ä r g n e b .

Toimetuse kirjakaast.

Rüsim. 17. Rubas mina wann. adw. N. N. täest oma raha, 50 rubla, lätte saan. Ta las kis selle protsessi ära aeguda, mille eest see raha temale tasuta oli makstud. Protsess on rahukohtus seletada olnud ja süüdlased ilma trahwita jäänud sellepärast, et hilja rahukohtusse on sisse antud.

Wastus: Kui Teil sellegi täest midagi õigus on nõuda ja kui wiimane seda wabatahtliselt ei taida, siis jääb Teil harilik seaduslik tee nõudmiseks üle ja nimelt kohtu kaudu.

Rüsim. 18. 1913. aasta augustikuul riisuti mind tee peal ja tarwitati wägivalda. Oma nooruse häbis jätsin asia awaldamata. Nüüd on asi niikaugel, et enam ei saa warjata. Andsin poisile teada, see tuli minu lobu ja pallus rohtu, õeldes, et kolm kuud on weel aega, wõib ära wõtta. Seda kuulis minu õde, muud tunnistajat ei ole. Palun jee-lust, kas saab laebada ja luhu tuleb laebada ja kas lohe wõi enne kui asi lätte tuleb.

Wastus: Kui Teie tallal wägiwalda tarwitati, mis oleksite pidanud niipea kui võimalik seda kohalikule (selle ringkonnas asi juhtus) kohtu-uurijale, prokurörile või poliisiametnikule teadustama. Nüüd on aga süüdistamine hiljaks jäänud, kuna wägiwalla-tarwitamise jäljed (mis täesolewal juhtumisel arwatawaste ainjad tunnismärgid) kaduma on läinud. Tääks üle, peale lapse sündimist, poissi wastu lapse ülespidamiseraha nõudmist kohtusse anda. Kui Teil aga peale õe kedagi teist tunnistajat ei ole, kes kuulis, kui poiss rohtu pakkus ja last omaks pidas (ehk kes muidu tunnistada teaks, et ta lapse isa), siis ei saa Teie oma nõudmist tõeks teha, sest õde kui tunnistaja lagandatakse ära, mille järele kohus nõudmise tühjaks mõistab, lohtutulusid Teie lenda määrates.

Küsim. 19. Kas on täiealine wend kohustatud peale isa jurma oma alaealisi wendasid ja õdesid toitma?

Wastus: Otsekohesest seaduslikku kohustust selleks ei ole.

Küsim. 20. Olen 20 aastat Liwimaal taluomanik. Talu kontrahis on öeldud, et jahidõigus mõisnikule jääb. Mõisnik suri ära ja mõis on juba kolmandale isikule edasi müüdud. Peale koha ostmist keegi meie ostetud talumaade peal jahti pidanud ei ole; kellel on praegu jahidõigus minu kui ta teiste talude maade peal?

Wastus: Mõisnikul.

Küsim. 21. Käisin liisku wõtmas kroonuteenistusesse minekuks, jäeti kui 4. tergituse mees teise aasta peale ette tulema. Kas on mul tulewal aastal mingisuguseid eesõigusi teiste ilma tergitusteta nekrutite ees, sest järgmine wend lään 18-aastaseks? Kas wabastab ta kõstriamet?

Wastus: Ei ole. Kõstriamet ei wabasta ta.

Küsim. 22. Keegi on Eestimaal kasupojaks wõetud. Wallakohus on otjustanud kasupojaks wõtmist lubada. Mingisugust kuulutust selle üle ega ka kohtu finnitamist kasupojaks wõtmise üle ei ole olnud. Kohal. Sead. Kogu 3. a. paragr. 185 nõuab kohtu finnitust. Liwil Kohtupid. Sead. paragr. 1910 järgi finnitawad ringkonnakohtud kasupojaks wõtmist. W. A. S. 2. j. paragr. 277 räägib kasupojaks wõtmise lubamisest. Nüüd tekib küsimus: kas ei täida wallakohtud kasupojaks wõtmise lubamise juures eestkostmise koha (опекунское место) kohuseid ja kas ei ole peale selle, kui wallakohus kasupojaks wõtmist on lubanud, waja, et kasupojaks wõtmise ringkonnakohtu poolt finnitatud saab? (Nõuõigusele arwamisele jõudsin ma Ласманъ и Нолькенъ, Положенія II изданіе, стр. 155—156, законодательные мотивы lugemisel.) Kas nõuab seadus, et kasupojaks wõtmise üle wallakohus tubermangulehes kuulutab?

Wastus: Kasulapsete wõtmise tõrd on Baltimaal Iriwil Kohtup. Sead. paragr. 1908—1912 ja Walla Kohtup. Sead. 2. j. paragr. 276 ja 277 ära määratud: esimestes üleüldine kasulapsete wõtmise tõrd ringkonnakohtu kaudu, teistes — kasulapsete wõtmise tõrd talupojaseisusest iisute tarwis ja nimelt sel juhtumisel, kui talupoegade poolt talupojaseisusest iisut ehk leitud last (подкидышь) kasulapsete wõetakse. Paragr. 276 ütleb sõna-sõnalt, et sarnasel korral palwed kasulapsete wõtmiseks („просьбы объ усыновленіи“) sellesse wallakohtusse tuleb anda, mille piirkonnas kasulapsete wõetaw elab. Kõigil teistel juhtumistel aga, kui mõni teisest seisusest (kodaniku, mõisniku jne.) iisit kedagi omale kasulapsete soowib wõtta ehk kui ta talupoeg, peale paragr. 276 nimetatud iisute, omale kedagi muud kasulapsete soowib wõtta, tuleb palwefiri sellesse ringkonnakohtusse järele anda, mille piirkonnas kasulapsete wõetaw elab. Oma juriidilise iseloomu poolest on kasulapsete wõtmise leping (Gra-sead. 3. l. paragr. 183, Liiwim. Tal. S. paragr. 952, Gestim. Tal. S. paragr. 1077), mille maksuseks mõlemapoolset nõusolemist (kui kasulapsete wõetaw alaealine, siis nende seaduslikkude eestkostjate nõusolemist) tarwis läheb ja mis kohtulikult teel tehtud peab saama. Wallakohtud toimetawad paragr. 276 äratähendatud korradel kasulapsete wõtmist iseseiswalt ja nende otsus ei tarwita enam mingit kinnitust ega ka kubermangulehes kuulutamist. Et aga paragr. 277 mitte küllalt punktipealselt redateeritud ei ole, siis on teisiti arwamiste tekkimine wõimalik. Käesolewa küsimise selgitamiseks on senati seletus 1900. aastast nr. 6 olemas, kus kasulapsete wõtmise tõrd ülemaltirjeldataud mõtetes ära seletatud.

Küsim. 23. Olen kooliõpetaja Gestimaal. Kooli pärralt on põllukoht, mis praegu rentniku käes on. Rentnikul ei ole koha peal eluruumisid ja elab kooliõpetaja köögis, selles ei ole tal mitte kellegi poolt luba. Tahan eluruumisid kõi kätte saada ja rentnikku köögist wälja ajada, kuid wabatahtlikult ta ei lähe. Kaebasin sellest wallawalitsusele ja palusin rentnikku wälja ajada, kuid wallawalitsus ei taha ennast sellesse segada ja üles, et temal ei olla selles õigust. Siis kaebasin weel inspektorile ja komisjarile. Nende otsus on alles tulemata. Kuhu tuleb siis üle kaebada, kui ta nende poolt midagi otsustawat ei tule wõi kui wallawalitsus nende otsuse linni peab ja seda ei täida? Kas wõin ma rentniku käest selle aja eest üüri nõuda? Wallawalitsus rentis põllud wälja ja rentnik oli juba enne mind köögis korteris.

Wastus: Kui koolikoha peal rentniku eluruumisid ei ole, siis on arwatawaste rentnikul köögiruumides elamiseks

walla poolt luba. Et wald põllud wälja on rentinud ja rentniil enne Teid kõõgis korteris olnud, siis olete wististe ka neil tingimistel kooliõpetajakoja wastu wõtnud, wähemalt ei selgu küsimisest, et see teisiti oleks sündinud. Küsimise wastamiseks oleks aga tarwilik kooliõp. palkamise tingimisi wallaga lähemalt teada saada. Romissari otsuse peale tuleb kubermangu talurahwa-asjade komisjoni (Губернское по крестьянскимъ дѣламъ присутствіе) ja inspektori peale wõits rahwafoolide direktorile taebada. Kui rentnikul walla luba olemas ja kui kooliruumid nii korraldatud, et rentniku kõõgiselamine koolitööd ei takista, siis on rentnikust raske lahti saada. Peaks aga rentnik ilma walla lubata kõõgis elama ja on temal eluruumide kohta wallaga mõni isäraline tingimine, siis oleks walla kohus rentniku harilikul kohta teel koolimaja kõõgist wälja tõsta.

Küsim. 24. Elan Liwimaal. Isa tegi testamendi ja laskis selle notariuse juures linnitada. Testamendis lubati koht pojale ja anti ka kohe täielikult kõigi õigustega kätte. Tingimiseks oli et peab sealt teistele wälja maksma. Kawatuwega jai poeg asja nii wiia, et isa wäljamaksu-tingimised poja tahtmise järele teiste lahjuks tegi. Need tingimised said poja koja kontrahti üles wõetud. Palun wastata, kas isa saab nüüd weel neid tingimisi oma tahtmise järele muuta ja kust siis sellega peale tuleks hakata. Muutus tuleks ainult wäljamaksu-tähtaegades ette, muu jääks wana wiisi.

Wastus: Teie küsimisest ei ole dieti aru saada, mis isa poolt maha jai tehtud, kas testament wõi jälle linnimine. Et testamendi täitmist ja ühtlasi koja pojale kätteandmist enne isa surma wõimalik ei oleks olnud ja et see aga siiski on sündinud, siis lasseb arwata, et isa koja pojale kingi teel edasi on andnud ja sellekohase akti notariuse juures maha teinud. Seaduslikult tehtud linnimist wõib ainult siis tagasi wõtta, kui selleks põhjused, ja nimelt kingisaaja toores tänamatus linnia wastu, mis end wiimase teotamises, laimamises, tema elu kallale lippumises, ainelise lahju tegemises (Grasead. paragr. 4482, 4484 j. t.) awaldab, on olemas. Testamenti wõib aga selle tegija iga silmapilk tähjuks teha ja muuta.

Wastutaw toimetaja G. E. Luiga. — Wäljaandjad Dr. J. Luiga ja B. Mans. — H. Vertt trükk. Tallinnas.